

Yttrande över betänkandet Bildning, utbildning och delaktighet - folkbildningspolitik i en ny tid (SOU 2024:42)

Myndigheten för delaktighet (MFD) arbetar med att främja, guida och stödja samhällets aktörer att genomföra sina uppdrag utifrån hela befolkningens behov och förutsättningar. MFD lämnar följande yttrande.

Sammanfattning

Myndigheten för delaktighet (MFD) tillstyrker huvudförslagen i betänkandet SOU 2024:42. MFD anser det vara viktigt att den så kallade självförvaltningsmodellen behålls. MFD avråder därmed från de alternativa förslag där en myndighet tar över fördelning och uppföljning av statsbidragen. MFD anser dock att det hade varit önskvärt att utredningen haft ett tydligare uppdrag att ge förslag på hur bidragsgivning, styrning och kontroll kan förbättras för att stärka villkoren för deltagare med stora behov, grupper som lätt marginaliseras och där folkbildningen ibland kan vara den enda adekvata möjligheten till bildning och utbildning.

Myndighetens synpunkter

Generella synpunkter

Folkbildningen spelar en mycket viktig roll i att tillhandahålla utbildningsmöjligheter för personer med funktionsnedsättning. Som beskrivs i såväl betänkandet som Folkbildningsrådets rapportering har folkbildningen och särskilt folkhögskolan på många sätt länge varit en viktig utbildningsform för deltagare med olika typer av funktionsnedsättningar, däribland personer med intellektuell funktionsnedsättning, olika kommunikativa svårigheter och neuropsykiatriska nedsättningar. Ofta har Folkhögskolan till och med varit det enda sättet att tillgodogöra sig en grund- eller gymnasieutbildning, då kommunala och fria skolor inte förmått anpassa pedagogik, miljö och material på ett adekvat sätt. Inte minst gäller detta personer som blivit placerade i kommunens anpassade grund- och gymnasieskola och efter detta behöver studera på folkhögskola för att

bli behöriga till högre utbildning, vilket utredningen berör i kapitel 6.3.11 i föreliggande betänkande.

Data från Folkbildningsrådet visar dock att resurserna minskar och att folkhögskolorna har allt svårare att ta emot och ge adekvata anpassningar till dessa deltagare. Under senare år har dessutom flera skolor lagt ner dels kurser som är inriktade till specifika grupper som till exempel personer med synnedsättning, personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och personer med intellektuella svårigheter och dels kurser riktade generellt till deltagare med stora behov av stöd. Skälen till detta är inte bara ekonomiska, utan det beror också på skolornas svårigheter att behålla eller ersättningsrekrytera den specialkompetens som behövs.

Av Folkbildningsrådets rapportering framgår vidare:

Att Arbetsförmedlingen under senare år anvisat allt färre deltagare, däribland färre personer med funktionsnedsättningar, till den studiemotiverande kursen på folkhögskola, vilket innebär att kursen är underutnyttjad som resurs för att stärka ungas etablering på arbetsmarknaden, inte minst för unga med funktionsnedsättning.

- att andelen deltagare med funktionsnedsättning var tydligt mindre vid folkhögskolornas filialer än vid huvudskolorna, 31 procent jämfört med 41 procent.
- att andelen personer med funktionsnedsättning och kompetensen om behoven hos dessa varierar mellan studieförbunden. I flera studieförbund är deltagare med funktionsnedsättning en självklar del av verksamheten och det finns stor erfarenhet av riktade kurser och cirkular. I andra studieförbund efterfrågar man ökad kompetens och större inkludering.

Mot denna bakgrund anser MFD att det hade varit önskvärt att utredningen fått ett tydligare uppdrag att ge förslag på hur bidragsgivning, styrning och kontroll kan förbättras för att stärka villkoren för deltagare med stora behov och där folkbildningen ibland kan vara den enda adekvata möjligheten till bildning och utbildning.

Exempelvis skulle Folkbildningsförbunden och folkhögskolorna behöva öka sin generella kompetens inom området specialpedagogik. Det vore därför önskvärt att även folkhögskolorna skulle kunna ta del av kompetensutveckling, anpassad litteratur samt specialpedagogiskt stöd och rådgivning från Specialpedagogiska Skolmyndigheten (SPSM), i likhet med det som kan ges till övriga skolväsendet enligt förordning (2011:130) med instruktion för Specialpedagogiska skolmyndigheten. En sådan ordning skulle dessutom bidra till att de statsbidrag

som SPSM och Folkbildningsrådet gemensamt hanterar, förstärkningsbidraget och särskilt utbildningsstöd, kan användas mer effektivt. Önskemål om en förordningsändring med detta syfte har framförts i en hemställan från Folkbildningsrådet och SPSM 2023 och tidigare av olika intresseorganisationer.

Det är också viktigt att bidragsgivningen tar hänsyn till att det kan medföra stora merkostnader att tillgängliggöra utbildning för deltagare med funktionsnedsättning. MFD anser att det generella statsbidraget till folkbildningen måste kompletteras med en bidragsmodell som säkerställer den finansiering som krävs för att tillgängliggöra utbildning för olika typer av funktionsnedsättningar, både inom folkbildningsanslaget och i form av ett högre anslag till det särskilda utbildningsstödet som fördelas av SPSM.

Synpunkter på utvalda delar

9.3.5 Svårt ekonomiskt läge för många folkbildningsaktörer

MFD anser att det är mycket olyckligt att omprioriteringar och neddragningar av stödet, både från staten och vissa kommuner, sker samtidigt med stora generella kostnadsökningar i samhället. Här delar MFD Folkbildningsrådets bedömning att de stora minskningarna av anslaget till studieförbunden kraftigt minskar kapaciteten att möta förväntningar på måluppfyllelse, såsom att nå nya grupper. Även verksamheter som kan vara mer resurskrävande, som verksamheter för personer med funktionsnedsättning, riskerar att drabbas särskilt hårt av nedskärningarna. För folkhögskolorna råder också en svår situation. Här är hög lärartäthet inte bara ett krav, utan också helt avgörande för att kunna anpassa pedagogik och skapa en trygg studiemiljö.

Studieförbundens och folkhögskolornas arbete med de deltagare som står längst från samhälle och arbetsmarknad är resurskrävande. Att tillgängliggöra miljöer och verksamheter, att anpassa pedagogik och att nå och motivera unga som varken arbetar eller studerar förutsätter både många och arbetsintensiva insatser. För att stärka detta arbete behöver verksamheterna prioritera sina insatser, men framför allt behöver tillräckliga bidrag från stat och kommun samt styrning som underlättar och stimulerar verksamhet för utsatta grupper säkerställas.

12.3 Utredningens förslag på mål och målstruktur

MFD ser i stort positivt på utredningens förslag på ny målstruktur med ett övergripande mål och fyra delmål. MFD välkomnar att det finns ett tydligt fokus på delaktighet, gemenskap och sammanhållning. Det saknas dock viktiga värdeord som demokrati och kvalitet i formuleringarna.

MFD är också positiva till att fler och nya grupper ska nås. Detta får dock inte ske på bekostnad av grupper som traditionellt har deltagit i stor utsträckning i

studieförbundens och folkhögskolornas verksamheter samt grupper som har stora behov och ibland innebär ökade kostnader för aktörerna.

I ljuset av de data som redovisas ovan om att folkhögskolor lägger ner särskilda kurser för personer med funktionsnedsättning och har svårt med såväl finansiering som att bibehålla och nyrekrytera personal med rätt kompetens, hade MFD önskat att även viktiga begrepp som tillgänglighet och universell utformning fanns med i målen och villkoren för bidragsgivningen.

Det finns även behov av att lyfta fram folkbildningens betydelse för att öka jämlikheten i samhället i linje med vad som uttrycks i Proposition (2013/14:172) Allas kunskap, allas bildning: ”Folkbildningen kan traditionellt sägas ha tre funktioner; som folkrörelse som tillkommit i nära anslutning till olika medlemsorganisationer för att utveckla och sprida kunskap, som vuxenutbildare och som kulturbärare. Folkbildningen uppfattas också som ett sätt att motverka utanförskap bland de grupper som inte deltar i formella utbildningar och därigenom som ett sätt att försöka utjämna utbildningsklyftor i samhället”. Med anledning av detta anser MFD att Folkbildningens roll att motverka ojämlika möjligheter i utbildning och på arbetsmarknaden bör uttryckas tydligare i målstrukturen.

14.3 Utredningen föreslår att självförvaltningsmodellen behålls

MFD tillstyrker förslaget att självförvaltningsmodellen bevaras och att Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna även fortsättningsvis fördelar statsbidrag och kontrollerar användningen i myndighets ställe.

MFD anser det viktigt att folkbildningen fortsätter vara en del av det civila samhället med armlängds avstånd från politiken. Detta i sin tur är viktiga förutsättningar för att folkbildningen ska kunna vara arena för demokratisk och fri debatt, där människors bildningsresor och fria åsiktsbildning inte riskerar att utsättas för politisk styrning. Folkbildningens relativa frihet från direkt statlig styrning gynnar därtill dess möjligheter till flexibilitet och snabb anpassning till förändringar i omvärlden.

14.4 Utredningens alternativa förslag innebär att Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) tar över ansvaret för fördelning, kontroll, uppföljning och utvärdering av statsbidraget till folkbildningen

MFD avstyrker alternativet att Myndigheten för ungdoms- och civilsamhället ska ta över ansvaret för fördelningen av statsbidraget. Detta mot bakgrund av att Folkbildningsrådets egen jämförelse visar att en myndighetslösning skulle bli betydligt mer kostsam än självförvaltningsmodellen utan att ge motsvarande fördelar vad gäller möjligheterna att kontrollera och följa upp statsbidraget.

20 Konsekvenser

MFD saknar en konsekvensbeskrivning i betänkandet när det gäller konsekvenser av utredningens bedömningar och förslag för personer med funktionsnedsättning. En genomgång och beskrivning av konsekvenserna för denna grupp bör som rutin alltid finnas med i alla större betänkanden.

Inom ramen för förslagen i föreliggande betänkande kan en möjlig konsekvens för denna målgrupp vara att, om mer resurser läggs på kontroll och administration, kan mindre medel användas av studieförbund, folkhögskolor och samarbetspartners i funktionshinderrörelsen till att framställa studiematerial till medier som är läsbara och användbara för personer med funktionsnedsättning, som punktskrift, inlästa texter, teckenspråk och lättläst, då sådana anpassningar ofta tar både tid och personella resurser i anspråk.

20.7 Konsekvenser för civilsamhället 504

Utökad uppföljning och kontroll kommer innebära utökad administration och sannolikt högre kostnader för studieförbundens och folkhögskolornas samarbetspartners. Detta kan ha en negativ effekt, särskilt för små föreningar och förbund. Som utredningen skriver kan mer kontroll också vara avskräckande om det uppfattas som påträngande och integritetskränkande.

Det är därför viktigt att nya modeller för uppföljning och kontroll tar hänsyn till samarbetsparternas storlek och förmåga till en ökad administrativ börda. Krav på redovisning måste organiseras på ett modernt, flexibelt och dynamiskt sätt så att inte bara stora personaltäta förbund klarar av det. Systemet måste ge utrymme även för nya och icke traditionella former för organisering. Bidragsgivningen från staten måste också ta hänsyn till ökade kostnader för det civila samhället.

Ärendets handläggning

I den slutliga handläggningen av ärendet har generaldirektör Malin Ekman Aldén (beslutande), avdelningschef Pernilla Börjesson och utredare Mikael Ståhl (föredragande) deltagit.

Myndigheten för delaktighet

[elektroniskt underskriven]

Malin Ekman Aldén

UNDERSKRIFTSSIDA

Detta dokument har undertecknats med elektroniska underskrifter:

NAMN:	Malin Ekman Aldén
TITEL, ORGANISATION:	Generaldirektör, Myndigheten för delaktighet
TID:	2024-12-06 10:49:45 +01:00
IDENTIFIKATIONSTYP:	E-post (malin.ekman-alden@mfd.se)
IDENTIFIKATIONS-ID:	1044750953874e459bf775167161dd78

Certifierad av Comfact Signature
Accepterad av alla undertecknare
2024-12-06 10:49:50 +01:00
Ref: 171903SE
www.comfact.se

[Validera dokumentet](#) | [Användarvillkor](#)